

Ennen ja jälkeen postmodernin: keskustelu Marta Calas'n kanssa

Tuomo Peltonen¹

Professori Marta Calás (University of Massachusetts, USA) on tullut tunnetuksi organisaatio-teorian piirissä kriittistä postmodernia (Calas & Smirchich 1999) ja feminististä (Calas & Smirchich 1996) otetta käsittelevistä töistään. Kun professori Calás vietti jakson vierailevana professorina Åbo Akademi:n naistutkimusyksikössä keväällä 2000, tarjoutui minulle tilaisuus keskustella hänen kanssaan joistakin organisaatiotutkimukseen, Suomeen ja akateemiseen arkeen liittyvistä asioista. 12.4. 2000 puhuimmekin noin kaksi tuntia väljästi Marta Calás:n uraa ja tutkimusalamme kehitystä sivuavista aiheista.

TP: Jos aloitamme oleskelustasi täällä Suomessa; siitä että olet ollut täällä aiemminkin ja että olet nyt tässä Naistutkimusinstituutissa vierailevana professorina?

MC: Niin, tulin ensi kertaa Suomeen 1992, luennoimaan jatko-opiskelijoille organisaatiotutkimuksen uusista suuntauksista, teemana taisi olla kulttuuri ja merkitys. Barbara Czarniawska, jonka olin tuntenut jo monta vuotta, oli kutsunut joukon ihmisiä; järjestelyissä olivat mukana myös Henrik Gahmberg, toinen tuttuni jo vuosien takaa, sekä Claes Gustafsson, johon olin tutustunut Barbaran kautta. Välittömin kontaktini Suomeen oli kuitenkin liris Aaltio-Marjosola. Tapasimme Linda Smirchich:in välityksellä jo 1988 kun hän oli tekemässä tutkimusta organisaatiokulttuurista ja -kuten tiedät - yksi asia johti toiseen, ja niinpä tulin tänne kurssille. Kurssi oli Seilissä ja jollain tavalla rakastuin tähän maahan. Tämä oli kuin maailman parhaiten pidetty salaisuus ja ajattelin, että taidan haluta tulla osalliseksi siitä! Toi-

saalta, kun kyseessä oli huhtikuu, en voinut välttyä kohtaamasta Suomen oikukasta säätä: yhtenä päivänä oli kaunista, sitten alkoi sataa lunta ja kolmantena päivänä oli taas aurinkoista ja kukat kukkivat. Totta puhuen, ilmasto ei ollenkaan pelästyttänyt minua, koska asun USA:n itärannikon pohjoisosassa ja vuodenaajat ovat siellä jokseenkin samanlaiset. Itse asiassa paikka muistutti muutenkin kotiseutuani, enkä tuntenut oloani juurikaan vieraaksi täällä, päinvastoin.

Jo 1992 tiesin, että tulisin Suomeen uudestaan. Vietin sapattivuottani 1993, ja päätin tulla Turkuun. Linda Smirchich oli kutsuttu Åbo Akademiin kevääksi 1993 ja oma sapattini osui samaan ajankohtaan.

TP: Seilin kurssi 1992 taisi olla ensimmäinen jatko-opiskelijakurssi kulttuurista ja merkityksen tutkimuksesta. Se oli eräänlainen uuden otteen ja filosofian avaus ja sillä tavalla historiallinen, ainakin jos sitä katsoo nyt jälkepäin.

MC: Historiaa... olen iloinen, että olen saanut olla osa sitä. Kurssi oli minullekin erittäin mukavan verkoston alku. Kuitenkin, kun olin täällä 1993 pidempään, olin jo eräänlainen paikallisen tutkimusyhteisön 'normaalijäsen': opetin siellä sun täällä, mutta suurimmaksi osin tein oma tutkimustyötäni. Sinä aikana siis alkoivat monet tärkeät yhteydet muodostua, eivätkä nämä suhteet rajoittuneet vain kauppakorkeakouluun, vaan tutustuimme myös naistutkimusihmisiin, tämähän oli jo sitä aikaa, kun olin aloittanut kirjoittaa Lindan kanssa sukupuolesta ja organisaatiosta.

1993 oli siis sikäli tärkeää aikaa, että tapasimme ihmisiä Åbo Akademin naistutkimusyksiköstä ja Tampereen yliopiston Työelämän tutkimuskeskuksesta. Nämä yhteydet olivat meille tärkeitä, koska monet sukupuoleen liittyvät keskustelut ja teemat olivat melkoisen kehittyneitä ja juurtuneita Suomessa, ainakin verrattuna USA:han. Tulin muuten juuri äsken Tampereelta, ja siellä Työelämän tutkimuskeskus on kasvanut siitä parinkymmenen hengen joukosta joka siellä oli 1993 noin viidenkymmenen tutkijan yhteisöksi

¹Tämä kirjoitus on käännetty haastattelunauhalla puretun englanninkielisen tekstin pohjalta suomeksi. Paikka paikoin olen jättänyt vaikeaselkoista puhetta ja lyhyitä puheenvuoroja kääntämättä sekä yhdistänyt hajanaisia ajatuksia kokonaisiksi lauseiksi. Kiitän Inka Lönnströmiä tarkasta litteraatiosta ja tietyksi Marta Calás:ta ystävällisestä suostumuksesta keskustelututkioon ja sen muistiinpanojen julkaisemiseen.

ja tuntuu, että siellä on meneillään paljon mielenkiintoisia projekteja....

TP: Verkosto, joka alkoi tuolloin rakentua koostui enemmänkin yhteisten intressien pohjalle kuin esimerkiksi kauppakorkeakoulujen muodollisten rakenteiden varaan?

MC: Avain; useissa tapauksissa ihmiset eivät edes tunteneet toisiaan, joten oli todella mielenkiintoista saada nämä ihmiset yhteen; meidän kiinnekohtamme oli nimenomaan sukupuoli ja organisaatio ja siihen liittyvät kysymykset. Niinpä tulin takaisin 1995 pitämään kurssia ja taas 1997 luennoimaan tohtoriopiskelijoille Hankenin järjestämällä kurssilla. Koko ajan pidin yhteyden näihin ihmisiin, vaikka emme aina tavanneetkaan niin usein. Halusimme pitää kuitenkin keskusteluja käynnissä ja joskus jotkut tutkijat, kuten Päivi Korvajärvi tai Klaus Harju, tulivat lyhyiksi jaksoiksi vierailemaan Amherst:issä luonamme. Vaikka tämä näyttääkin löyhältä yhteisöltä, siteet ovat kuitenkin varsin todellisia. Ajattelen suomalaisia kollegoitani pikemminkin ystävinä kuin ihmisinä, joita joskus tapaan. Ja vaikka emme tapaa niin usein, tunnen, että työssämme on selkeä jatkuvuus ja yhteisiä kiinnostuksen kohteita, jotka pitävät yhteyttämme elossa.

1997 sain kuulla tilaisuudesta liittyen Åbo Akademien naistutkimusohjelman Fullbright-paikkaan, ja sattumalta olin juuri suunnittelemassa sapativapaatani vuodelle 2000. Näyttää siis siltä, että aina seitsemän vuoden välein pidän sapativuotani Suomessa!

TP: Eli nyt olet tässä kohden jonkinlaista tutkijan 'sykliä'...?

MC: Kyllä, kiertokulku tulee kuvaan; tilaisuus tulla tänne sattui juuri sopivasti ja sitten tulin tänne taas; siinä on enemmän tai vähemmän sikäläisten yhteyksieni 'genealogia'. Aika paljoltihan ne ovat henkilökohtaisia linkejä. En tule tänne ajatellen, että haluan sanoa jotain, vaan kyllä se on sitä, että käyn keskusteluja jonkun kanssa ja että kyseessä on molemminpuolinen asia.

TP: Tutkijavierailuissa tärkeää roolia eivät näyttele niinkään muodolliset asemat ja kiinnitykset vaan se, että jatkaa keskusteluja jossain toisessa paikassa hyvien kollegojen kanssa....

MC: Nimenomaan, nimenomaan. Tunnen, että tämä vierailu on osa keskusteluja ystävieni kanssa; näen mitä heille kuuluu ja toisin päin: kerron mitä olen puuhaamassa ja sitten jatkamme jutustelua siihen mihin se viimeksi jäi.... En usko, että tunnen toista samanlaista paikkaa - en sano tätä vain ollakseni mukava; yleensä sanon mitä ajattelen - mutta tunnen yhteenkuuluvuutta täällä, Turussa ja koko Suomessa. Luulen, että se johtuu siitä, että ihmiset ovat luotettavia ja tunnen oloni siksi rauhalliseksi. Ei mitään varauksia; ja tämä pätee molempiin suuntiin...

TP: Oletko kokenut, että Suomessa tieteidenväliset rajat olisivat helpommin ylittävissä kuin muualla? Itse olen kyllä kokenut, että esimerkiksi kauppakorkeakoulun ja yliopiston oppiaineiden, esimerkiksi sosiologian, välinen raja voi olla joskus hyvinkin vahvan olinen...

MC: Voin vain kertoa sen perusteella, mitä olen itse kokenut ollessani täällä. USA:ssa ei mielestäni ole todellista organisaatiososiologiaa. Jos joku tekee organisaatiotutkimusta sosiologiassa, he ovat järjestäen vaakatason suhteessa business-kouluun saman yliopiston sisällä. He eivät siis kello vapaina sosiologian laitoksen sisällä; esimerkiksi institutionalistit, kuten DiMaggio tai Powell, ovat sidoksissa kauppatieteisiin. Sanoisin, että organisaatiososiologia USA:ssa on melko huonossa jamassa, koska heidän olemassaolonsa perustuu paljolti business-koulu-linkkiin, jopa sosiologian sisällä.

Toisaalta on hyvä muistaa, että sosiologia on erilaista eri maissa, ja esimerkiksi Englannissa näyttää olevan niin, että organisaatiokäyttäytymisessä suurin osa ihmisistä on jonkin sortin organisaatiososiologeja ja he toimivat yleensä kauppakorkeakoulun puitteissa.

Suomessa on kyllä yllättäviä paikkoja, joissa tehdään erittäin vahvaa tutkimusta. Olin yllättyneet Tampereen Työelämän tutkimuskeskuksen laajasta ja innovatiivisesta toiminnasta; kaiken lisäksi olen huomannut, että vain harva suomalainen osaisi mainita juuri tämän laitoksen työn ja organisaatioiden tutkimuksen kärkinimeksi. Kauppakorkeakouluista en osaa sanoa tarkemmin. Onko eroa, oletko itsenäisessä kauppakorkeakoulussa vai yliopiston taloustieteellisessä tiedekunnassa? Miten se vaikuttaa suhteisiin toisiin oppiaineisiin? Sinä tiedät tästä paljon enem-

män kuin minä.

TP: Tämä on iso kysymys. Haluaisin kuitenkin nyt puhua toisesta aiheesta. Usein tutkijoiden tavatessa kerrotaan tarinoita omasta työhistoriasta ja älyllisistä vaikutteista. Kuulisin mielelläni, mitkä kokemukset tai henkilöt ovat olleet keskeisiä ajattelusi kehitymisessä ja muokkautumisessa?

MC: No jos kerron sinulle lyhyen version... Ehkä tärkein älylliseen elämäni vaikuttanut seikka oli se, että lähdin maanpakoon kun olin 17. Luulen, että sillä on ollut valtava vaikutus siihen, miten ajattelen itsestäni ja työstäni. Ja, tiedätkö, en koskaan ajatellut meneväni opiskelemaan liiketoimintaa. Se oli niin kaukana kuin vain joku voi olla. Halusin olla arkkitehti ja se oli todellinen intohimoni. Niin kauan kuin muistan, halusin rakentaa taloa ja suunnitella asuntoja, ja jos ajattelet mitä teen nykyään, voit nähdä yhteyden tähän kiinnostukseen... Ongelmana oli vain se, että USA:ssa et voi suorittaa arkkitehtuurista ensimmäistä tutkintoa, joten etsin jotain muuta. Olimme juuri muuttaneet pois maasta ja tarvitsin käytännöllisen ammatin, josta voisin alkaa tienämään mahdollisimman pian. Menin opiskelemaan liiketaloutta ilman ajatusta, miksi teen tätä, ja siinä tilanteessa aine, joka tuntui vähemmän kauhealta oli johtaminen. Tein kaikki laskentatoimen ja rahoituksen kurssit ja opin johtamiseen liittyvät mekaaniset ja tekniset asiat, mutta lopulta erikoistuin johtamiseen.

Koska olin joutunut lähtemään kotimaastani ja olin siis aika lailla juureton, ajattelin, että kansainvälinen johtaminen voisi olla jotenkin luonnollinen valinta juuri minulle. Loppujen lopuksi, tulisin olemaan 'kansainvälinen' koko elämäni! Tein sen ja sitten jatkoin oikeastaan samasta aiheesta kun tein MBA-tutkinnon Berkley:n.

Toisena vuoteni Berkley:ssä olin valitsemassa vapaaehtoisia aineita ja ajattelin, että otan henkilöstöhallinnon, lähinnä siksi, että en tiennyt, että voisin tehdä joitain muuta.

Raymond Miles, joka oli ohjaajani tuolloin, sanoi minulle: 'Minun mielestäni sinun pitää mennä antropologiaan'. Se oli ensimmäinen, josta ei viimeinen kerta, kun joku on sanonut sellaista minulle. Niinpä tein lopulta antropologiasta syventävät opintoni, ja loppu on historiaa, kuten on tapana sanoa.... Pääasiallinen syy antropologian käyttöön oli kuitenkin pyrkimykseni ymmär-

tää muita maita kulttuurisesti ja antropologia oli oikeastaan ainoa tie; tuohon aikaan, 1960-luvun lopulla, ei vielä ollut 'organisaatiokulttuuria'.

Raymond on loistava henkilö - hän on mukavin ihminen mitä voit kuvitella. Hän on todella huolehtiva, tukeva ja aito ihminen - sellainen, jota nykyään enää harvoin tapaa näissä piireissä. Hän oli myös siihen aikaan eräs organisaatiotutkimuksen innovatiivisia hahmoja - hän teki muun muassa 'kokeilevan oppimisen' mukaisia demonstraatioita ja kyseenalaisti vanhaa johtamisteoriaa. Pitää myös muistaa, että tuohon aikaan olin aika yksin naisena miesten kesellä - meitä oli 4 naista 500:n aloittavan oppilaan joukossa Berkley:ssä. Ray on ollut ehdottomasti eräs tärkeimmistä hahmoista urallani; ei niinkään ehkä sisällön puolesta, mutta siinä tavassa, jolla hän esitteli tutkijan työn ja ammatin minulle. Muutos oli valtava, kun siirryin hetkessä vähemmistöasemassa olevasta vierasmaalaisesta naisesta vakavasti otettavaksi akateemisen yhteisön jäseneksi.

TP: Se oli kuitenkin vielä sitä aikaa, jolloin usko edistykseen ja amerikkalaiseen unelmaan oli vasta alkamassa murentua.

MC: Kyllä, mutta nimenomaan Berkleyssä uudet tuulet puhalsivat melko vapaasti. Joseph Strauss, joka oli yleinen ohjaajani, sanoi joskus, että Berkley on USA:n epäbisnesmäisin kaupakorkeakoulu (the most unbusiness business school), ja luulen, että sillä oli oma osuutensa. Siellä saattoi keskustella ideoista melko vapaasti. Oli melkoinen onni, että päädyin juuri sinne.

TP: Minkälaiseen antropologiaan tutustuit tuolloin?

MC: Antropologia oli minulle lähinnä väline, jonka kautta koetin tehdä hyvää kulttuurienvälistä tutkimusta. Opin enemmän metodologiasta kuin uusista ideoista; pääosissa olivat silloin vielä antropologian klassiset nimet, kuten Levi-Strauss ja Malinowski. Jos antropologiassa olikin jotain kriittistä keskustelua tuona aikana, en osannut kiinnittää siihen mitään huomiota.

Toisaalta, antropologialla oli keskeinen rooli myöhemmin. Kun tein väitöskirjaani 1980-luvulla University of Massachusetts:iin, huomasin pian, että antropologia tulisi olemaan tärkeää siinä, mitä halusin tehdä. Sen sijaan, että jatkaisin

kansainvälisen johtamisen kirjallisuudella, huomasinkin, että antropologiassa oli meneillään eräänlainen 'sielun etsintä' ja että esimerkiksi rakennefunkcionalismi oli jo menneen talven lumia ja sen korvasi strukturalistisen kielitieteen opiskelu. Ja tämä oli jo monta vuotta ennen Clifford:in ja Marcus:in kirjaa 'Writing Culture'.

TP: Tämä oli siis ennen antropologian sisäistä kritiikkiä?

MC: Ennen sitä, tosin olivathan jo Marxilainen ja tulkinnallinen ote, erityisesti Geertz:in työ, avanneet uusia ovia tällä alalla. Silloin kuitenkin tapahtui nopea siirtymä jälkistrukturalismiin ja siitä keskustelusta tuli minulle hyvin tärkeä. Antropologia avasi minulle mahdollisuuden lukea filosofiaa ja feminististä teoriaa. Itse asiassa tulin feminismiin postmodernismin kautta: en 'tullut' yhtäkkiä feministiksi, itse asiassa alussa minulla ei ollut hajuakaan muista feministinimistä kuin postmoderneista feministeistä!

Tosin tein aiemminkin jo antropologisesti viritettyä kansainvälisen johtamisen tutkimusta, mutta keskustelu representaatiosta ja kirjoittamisesta oli jotain uutta. Kirjoitin 1983 espanjankielisen kirjan organisaatiokäyttämisestä lähinnä Latinalaisen Amerikan markkinoille, ja siihen aikaanhan englanninkielisessä OB-kirjallisuudessa ei juuri nähnyt poikkeamia vallitsevasta ortodoksiasta - keskeistä olivat motivaatio, johtajuus ja niin edelleen. On muuten hauskaa, että kirja myy edelleen. Saan aina silloin tällöin 85:n sentin shekin rojaltila, kun sitä on myyty yksi kappale tai jotain sinne päin!

TP: Kulttuuristen erojen keskusteluhan lähti liikkeelle Hofstede:n tutkimuksesta, joka julkaistiin 1980, samaan aikaan kulttuunteemaa toi esiin muun muassa myös Andre Laurent.

MC: Tästä tuleekin mieleeni toinen yhteys, joka perustuu Berkley:yn. 1970 työskentelin Frank Heller:in kanssa, joka oli juuri tullut Chile:stä. Hän oli kerännyt materiaalia sieltä ja puhui aina siitä, kuinka voimme olettaa oman todellisuutemme olevan sen ainoan oikean. Tämä oli jonkinlainen kokemuksellinen avautuminen minulle. Olin jotenkin siihen asti kokenut asiat niin, että luin paljon ja periaatteessa ymmärsin kaiken mitä sanottiin, mutta ajatukset eivät sopineet tapaani ymmärtää maailmaa. Ehkä tämä liittyi siihen

maanpakolaisena olemiseen, josta oli aiemmin puhetta.

Joka tapauksessa, päädyin sitten 1980 kirjoittamaan tuota mainitsemaani kirjaa. Sitten vietin vuoden opettaen Keski-Amerikassa, lähinnä organisaatiokäyttämistä, mutta myös kouluttaen tutkijoita tekemään kulttuuriseen ympäristöön sopivia kokemuksellisia demonstraatioita ja kokeiluja oppilaiden kanssa. En tiedä, mitä he oppivat; todennäköisesti opin itse enemmän kuin he.

Kaiken kaikkiaan olen usein törmännyt uusiin asioihin, osittain, koska ne ovat tuntuneet houkuttelevilta, osittain, koska olen vain halunnut selvittää mitä oikein olenkaan tekemässä. Lähdin maanpakoon ja minusta tuli tällainen pysyvä muukalainen, menin MBA-ohjelmaan, jossa olin ryhmäni ainoa nainen, ja kiinnostuin antropologiasta, kun kaikki muut tekivät henkilöstöjohtamista. Nämä 'törmäykset' saivat minut miettimään selitystä kokemuksilleni ja ehkä sen vuoksi juuri postmodernismikin oli niin kiinnostava; koska sen avulla ymmärsin joitain tuntemuksiani.

TP: Teorioiden vetovoima piili siinä, että niiden avulla saattoi antaa nimen kokemuksilleen, joista intuitiivisesti tiesi jotain, mutta jotka olivat silti jääneet vaille merkitystä...

MC: Aivan niin. Ja kun lähdet tarkastelemaan maailmaa toisenlaisesta näkökulmasta ja haastat vallitsevan ajattelutavan, tiedon käsite (knowledge) tulee erittäin ongelmalliseksi. Joutuu kysymään: kenen tietämyksestä puhummekaan ja miksi. Toisaalta, kyllähän sitä aina on jossain määrin kadoksissa ja sitten kun lopulta luulee tietävänsä, mistä puhuu, ei kuitenkaan hallitse sitä kaikkea. Eli jos haluat totalisoida sen, mitä tieto on, huomaatkin usein, että tieto onkin fragmentoitunutta....

TP: Siirytään hieman toiseen aiheeseen, mutta pysytään samassa ajassa. 1970-luvun loppu ja 1980-luvun alku oli organisaatiotutkimuksen uusien paradigmojen esiin nousun aikaa. Kuinka tiivis oli tuohon aikaan eri tahoilla työskentelevien kriittisten tutkijoiden kansainvälinen verkosto?

MC: Se, mitä tapahtui, liittyy kyllä taas tuohon samaan yksin olemisen teemaan. Tosin minä ja Linda aloitimme kirjoittaa yhdessä 1985, jonka jälkeen työni tietysti muuttui. Mehän tulimme

samaan aiheeseen eri suunnista; Linda oli tehnyt organisaatiokulttuuria siihen asti, kun taas minä oli lähinnä työskennellyt kansainvälisen johtamisen parissa, ammentaen antropologiasta. Me olimme molemmat melko tyytymättömiä tapaan, jolla asiat etenivät. Tällä en tarkoita pelkästään sitä, että organisaatiotutkimus oli jumiutunut keskustelemaan samoista typeristä motivaation ja johtajuuden teemoista, vaan myös sitä, että kritiikille ei ollut oikein tilaa tällä alueella sillä tavoin kuin me sen hahmotimme. Tässä vaiheessa emme enää olleet yksin, vaan esimerkiksi Linda tunsu Gareth Morgan:in, joka tietysti tunsu Gibson Burrell:in, joten tämä oli yksi kanava. Toinen tärkeä side oli organisaatioviestinnän ihmisiin, kuten Linda Putnam:iin, jotka tekivät vastaavaa tutkimusta. Ja sitten oli tietysti Karl Weick, joten silloin oli kyllä näitä paikkoja ja yhteyksiä, joissa pystyi hahmottamaan vaihtoehtoisia tapoja puhua organisaatioista ja organisaatiotutkimuksesta. No, tällaisen ison pointin voi aina heittää, vaikeampi kysymys on sitten se, miten edetä siitä ja tehdä jotain konkreettista.

Tässä vaiheessa kuitenkin postmodernismin idea tuli tärkeäksi, nimenomaan antropologian kautta, koska näin, että kritiikin täytyi tulla oppiaineen sisältä, kuten siellä oli tapahtunut. Toisaalta, ymmärsin myös, että kritiikin piti kohdistua tekstuaalisuuteen, eli siihen tapaan, jolla jokin kirjoitus legitimoidaan tiedoksi ja tietämisen arvoiseksi. Nämä ratkaisut olivat iso läpimurto minulle, koska viimein sain karistettua kansainvälisen johtamisen asiana 'tuolla jossain' ja pääsin tarkastelemaan niitä tapoja, joilla sitä tehdään: mistä oikein puhumme ja miten rakennamme maailman tietyn tietämyksen parissa?

TP: Toisaalta tällainen projekti oli varmaan riski, ainakin USA:laisessa tiedeympäristössä. Esimerkiksi Britanniassa kriittiset otteet ovat kuuluneet aina kuvaan ja koko tiedeyhteisö tuntuu olevan paljon avoimempi uusille ideoille.

MC: Niin, siellä nämä asiat ovat olleet koko ajan tapetilla. Luulen, että jos olisin päätenyt jonnekin muualle kuin nykyiseen yliopistooni, tämä tie olisi ollut silloin loppuun asti kuljettu... 'U.Mass' on sopiva paikka tällaiselle, ei sen takia, että se tukisi juuri tämän tyyppistä työtä, vaan sen takia, että täkäläisiä ei voisi vähemmän kiinnostaa mitä olet tekemässä... Toinen asia, jolla oli merkitystä on se, että USA:ssa uutiset

myyvät. Luulen, että kaikki olivat kyllästyneitä samaan vanhaan keskusteluun ja sitten yhtenä päivänä me tulemme Academy of Management:in konferenssiin ja sanomme: 'Me aiomme tehdä nyt jotain aiheesta "Kirjoittaminen"'. Saattaa kuulostaa oudolta, mutta jotkut ihmiset kiinnostuivat tällaisesta, ja siitä se sitten lähti. Jos joku oli yllätynyt, se olin minä!

Näihin aikoihin vaihdoin työpaikkaa. Olin ollut Puerto Ricon yliopistossa monta vuotta, kunnes University of Massachusetts:issa tuli avoin paikka, jota tarjottiin minulle. Tämä oli 1986, jolloin teimme jo yhteistyötä Lindan kanssa, ja muutenkin katsoin, että oli tärkeää olla USA:n sisällä. Institutionaalinen legitimitetti on katsos joskus todella olennaista.

TP: Postmodernismi siis alkoi myydä hyvin tietynä aikana?

MC: Aivan. Olin tekemässä tätä ja sitten yhtäkkiä Gibson Burrell ja Bob Cooper tulivat julkaisuuteen Organization Studies-lehdessä julkaisemillaan papereilla. Silloin tuntui siltä, että 'aah!', on muitakin ihmisiä, jotka tekevät samantyyppistä tutkimusta. Ja tämän tarinan kulminatio oli SCOS:in konferenssi 1989 INSEAD:issa. Kirjoitimme Lindan kanssa konferenssiin 'Voicing seduction to silence leadership'-paperin, jonka sitten esitimme ja sessiossa oli yleisön joukossa muutama Henry Mintzberg:in tohtoriopiskelija ja voi veljet, mikä hässäkkä siitä syntyi. En voinut uskoa, että joku voisi ottaa tämän [toim.huom: paperissa 'dekonstruoidaan' mm. Mintzberg:in tekstiä kirjasta 'The Nature of Managerial Work'] näin vakavasti! Ylhäällä parvella oli esimerkiksi nainen, joka huuti suoraa huutoa, että 'Henry on hyvä tyyppi' ja että 'miten me voimme tehdä tämän Henrylle?'. Me yritimme sanoa, että emme me ole tekemässä tässä mitään Henry:lle, vaan Henry:hän kirjoitti nämä sanat, joita analysoimme....Lopulta koko yleisö jakaantui niin, että toiset pitivät kovasti paperistamme ja toiset puolustivat Henryä, joka ei edes ollut paikalla....

Minun on kaiken kaikkiaan vaikea sanoa, mitkä ideat nimenomaan olisivat olleet tärkeitä minulle, koska olen tutustunut niin moneen mielenkiintoiseen keskusteluun ja työskentelen niin monella eri alueella. Ehkä oleellisempaa on ollut toisten tuki omalla projektilla, ja tämä on tapa, jolla ajatelen omia jatko-opiskelijoitani. Minähän en sano

heille, että tee sellaista tutkimusta kuin minä. Päinvastoin, kysyn heiltä mitä he haluavat ja koetan sitten auttaa parhaani mukaan. Tämä tarkoittaa sitä, että en esimerkiksi kirjoita oppilaiteni kanssa, tai onhan niitä muutamia kirjoituksia siellä täällä, mutta kuitenkin aika vähän.

TP: Miten, voisimmeko vielä jutella hetken siitä suunnasta, johon organisaatiotutkimus on menossa maailmalla. Vaikka postmodernismi on herättänyt monenlaista kiinnostusta ja johtanut erityyppisiin kriittisiin kysymyksiin, näyttää siltä, että ote on jossain määrin normalisoidussa. Ajattelen esimerkiksi kirjoja, joissa postmodernismi on oma lukunsa, ja kun teet jostain ajattelutavasta oman koulukunnan ja laitat sen lokeroon..

MC: ...se on kuollut. Olet varmaan nähnyt artikkelimme 'Past postmodernism?' (Calas & Smirchich 1999). Olen melkoisen tympääntynyt postmodernismiin ja kerron sinulle nyt miksi. Olen kyllästynyt siihen samasta syystä kuin väsyin organisaatiokulttuuriin 1980-luvun lopulla. Tunsimme, että organisaatiokulttuuri on aikanaan avannut mahdollisuuden kriittiselle diskurssille alallamme, mutta se hukkasii sitten tuon tilaisuuden ja siitä tuli monin tavoin normalisoitua: alettiin puhua siitä, miten mitata ja johtaa kulttuuria. Silloin mielestäni menetettiin se särmä, joka oli tullut mahdolliseksi todellisuuden rakentamisen tarkastelun kautta. Nähdäkseni postmodernismi on kehittynyt samaan suuntaan ja on ehkä vielä pahemmassa jamassa kuin kulttuurin tutkimus aikanaan. Kun organisaatiokulttuurintutkimuksessa tapahtuu jonkin saturaatio, postmodernismissä voit sen sijaan tehdä niin monia erilaisia asioita sen avulla - voit periaatteessa dekonstruoida kunnes kuolet. Oma tuntemukseni, siinä vaiheessa kun aloitin kirjoittaa postmodernismista, oli se, että siinä voisi olla mahdollisuus mennä eteenpäin tilanteessa, jossa organisaatiokulttuuri oli vallitseva, mutta kuollut suuntaus. Nykyään postmodernismista on tullut myyvä paketti; voit näyttää kaikki kirjat, jotka olet lukeanut, voit siteerata kaikkia tärkeitä nimiä ja heidän veljiään. Minulle perimmäisin kysymys on kuitenkin : mitä olet tehnyt tämän kaiken avulla dekonstruoidaksesi kentän?

Postmodernismista on tullut niin tuotteistettua, että mieleni tekisi sanoa, ja olenkin sanonut itse asiassa jossain viimeisimmissä papereis-

sani, että meidän pitäisi palata takaisin ja katsoa, mistä lähdimme liikkeelle ja mitä olemme saaneet aikaan. Siitä on nimittäin tullut akateeminen teollisuudenala, joka on loitontunut todellisista ongelmista. Olen esimerkiksi lopen kyllästynyt näihin papereihin, joita tulee jopa meidän lehtemme (Organization). Niissä voidaan puhua jostain uudesta ideasta tai jostain nimestä, mutta niissä ei yritetä käyttää tätä ideaa jonkin toisenlaisen toiminnan liikkeelle laittamiseksi. Tehdään se - se on minulle paljon tärkeämpää kuin vanhojen asioiden uudelleenkierrätys. Toivoisin esimerkiksi, että näkisin organisaatiokäyttämisen oppikirjan, joka ei olisi totuus aiheesta 'Organisaatiokäyttämisen', vaan joka laittaisi minut ajattelemaan asiaa uudella tavalla. Opetamme oppilaamme kuitenkin lähestymään maailmaa tietyllä tavalla ja rakennamme näin omaa oppirakennelmaamme (discipline). Tämä on konkreettinen ongelma, koska sellaisessa tilanteessa on melko mahdotonta luoda markkinoita jollekin radikaalisti erilaiselle kirjoittamisen tavalle....

Minne näen organisaatiotutkimuksen olevan matkalla? Jos katsot vaikka Academy of Management:iä, voit nähdä, että keskustelu on siellä menossa ziljoonaan eri suuntaan. Ennen et voinut tehdä jotain radikaalia, koska se oli 'poikkeavaa', nyt voit tehdä mitä tahansa. En tiedä, onko sekään hyvä; voi hyvin kysyä, missä tällaisessa rajattoman vapauden kulttuurissa on politiikan paikka?

TP: Tarkoitatko kenties sitä, että olemme omassa diskursiivisuudessamme jotenkin kadottaneet kosketuksen organisaatioiden elämään, reaaliin kysymyksiin 'siellä jossain'?

MC: En usko, että se on noin, pikemminkin näen, että ongelmana ei enää ole se, että toimijat olisivat jotenkin oman tietonsa vankeja, ja heidät pitäisi vapauttaa, vaan se, että tietoa tuotetaan niin 'vapaasti', erityisesti julkisen median parissa, ja ihmiset kuuntelevat heitä paljon enemmän kuin meitä. Olemme jotenkin menettäneet mahdollisuuden tuottaa tärkeää tietoa, ja postmodernismi ja kaikenlaiset itseriittoiset keskustelut 'paradigmoista' ovat olleet varmaan osasyllisiä tähän yhteiskuntatieteen ja organisaatiotutkimuksen aseman muutokseen. Toinen puoli minusta kyllä sanoo, että nykyinen organisaatioteoria on juuri sitä, jota teen ja jossa minulla on ammattitaitoa, mutta toinen puoli kertoo minulle ylpeänä,

että tuhlamme vain aikaamme....

Vaikka yliopistoissa tapahtuu erilaisia muutoksia, ja jotkut niistä ovat ihan hyviä, esimerkiksi vaikka vaatimus siitä, että professori tosiaan opettaa jotain oppilailleen, ei näillä kehityksillä ole mitään tekemistä laajemman relevanssimme kannalta. Institutionaaliselta kannalta katsottuna meistä on tullut epärelevanttejä, joten ehkä meidän pitäisi mennä itseemme ja miettiä mitä teemme.

TP: Eli miten voisimme vastustaa asemamme heikentymistä tiedon tuotannossa ja julkisessa keskustelussa?

MC: Aivan, ja voin kertoa kaksi puolta siitä tarinasta. Ensimmäinen on se, että aktivoitu ja mene mukaan yliopistopoliittikkaan, ja ota yhteen niin korkean tason ihmisten kanssa kuin voit. Käytä intellektuaalista diskurssia tehdäksesi argumentin, jolla vastustat omassa yhteisössäsi, senhän me juuri osaamme. Olen tehnyt tätä viimeiset neljä vuotta ja olen aikamoisen väsynyt, varsinkin kun katselen nyt sitä touhua täältä Suomesta käsin. Osasyynä on se, että näitä asioita ei voi tehdä yksin, vaan takana pitää olla yhteisö. USA:ssa on vaikea saada asioita aikaan, koska emme voi luoda yhteisöä vastustustarkoituksiin. Luulenkin niin, että tällä hetkellä paras tapa olla aktiivinen on opettaa omat tunnit yliopistolla ja tehdä loput kotona. Ehkä odottelen tässä jo eläkkeelle pääsyä, tai sitten tällaisia ajatuksia tulee, kun viettää sapattivuotta.

TP: Näissä tilanteissa 'poissaolokin' voi tosin olla 'läsnäolevaa'...

MC: Ehdottomasti, ja yleisemminkin meidän pitäisi pystyä määrittelemään työympäristömme ongelmat ja paneutumaan kriittisesti juuri niihin; käyttämään tutkimuksen keinoja oman yhteisömme analyysiin. Ehkä tämä on realistisempi tavoite kuin olla julkinen älykkö, koska kukaan ei loppujen lopuksi oikein välitä, mitä sanottavaa meillä on.

Eräs ongelma, joka liittyy meihin ja tietoon, on tiedon käsitteen supistuminen ja välineellistymisen yliopisto-opetuksessa. USA:ssa esimerkiksi halutaan, että valmistuvat opiskelijat 'testataan' ennen kuin he valmistuvat. Tämä on yliopistojen oma asia, mutta julkinen paine on siihen suuntaan, että tärkeintä on, että oppilaat osoittavat

hallitsevansa 'bisnes-tiedon'. Lienee tarpeetonta todeta, että tämä 'tieto' on yksinkertaistettua, ja painottaa instrumentaalisuutta ja lyhyen tähtäimen tavoitteita. Voimme täyttää suomme kaikilla hienoilla filosofeilla, mutta viime kädessä kriittisten ideoiden arvo on siinä, miten käytämme niitä paikallisissa kamppailuissa ja miten kyseenalaistamme 'tiedon' arkipäivän konteksteissa, joissa elämme.

TP: Eli meidän tulee pyrkiä kääntämään tilivelvollisuus niin, että myös instituutiot joutuisivat silloin tällöin perustelevaan toimiaan meille...

MC: Aivan niin, koska kaikenlainen yksinkertaistaminen on aina vaarallista; siinä hetkenä, kun kerrot yhteiskunnalle, että tässä on nyt lopullinen tieto tästä asiasta, nyt se on täydellinen, siitä tuleekin uskomatonta mystifiointia, ja asioiden järkevää käsittely jää siihen. Tämänkaltaisen vallan vastustaminen on kyllä vaikeata, pitää olla koko ajan liikkeessä, muuten menettää pelin ja tulee naulatuksi paikoilleen. Se on eräänlaista sissisotaa, jossa välillä ollaan mukana ja välillä laitetaan hanttiin. Kuulostaa vaikealta, mutta postmoderni politiikka voisi opettaa meitä siinä, ja tehdäänhän 'uudesta vastustuksesta' tutkimusta jo eri paikoissa, esimerkiksi täällä Suomessa!

VIITTEET

- Calás, M. & Smirchich, L. (1999) Past Postmodernism? *Academy of Management Review*, 24/4: 649-71.
 Calás, M. & Smirchich, L. (1996) From the 'Woman's point of view': Feminist approaches to organization studies. In: Clegg, Hardy & Nord: *Handbook of Organization Studies*. London: Sage.